

УДК 338.1:658

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Тараненко О.О.*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

У статті розглянуто актуальні питання забезпечення економічної стійкості торговельних підприємств. Запропоновано механізм забезпечення економічної стійкості, зокрема його складові та порядок функціонування. Обґрунтовано самоорганізацію внутрішнього середовища торговельного підприємства як основу механізму забезпечення його економічної стійкості.

Ключові слова: економічна стійкість, механізм, торговельне підприємство, самоорганізація.

In this article the actual problems of economic stability maintenance were considered. The mechanism of economic stability maintenance, in particular its components and the order of functioning are offered. It is proved that self-organizing of the internal environment of trade enterprise is a basis of the mechanism of maintenance of its economic stability.

Keywords: economic stability, the mechanism, trade enterprise, self-organizing.

Актуальність проблеми. Нестабільність і непередбачуваність змін ринкового середовища та високий рівень конкуренції вимагають адекватних підходів до управління діяльністю торговельних підприємств, які б дозволяли їм успішно функціонувати в таких умовах. Вирішити цю проблему дозволяє забезпечення економічної стійкості, яке, для підвищення ефективності цього процесу, доцільно здійснювати через комплексний механізм, що потребує детального обґрунтування його формування та функціонування.

Аналіз останніх наукових досліджень. Сучасні підходи до забезпечення економічної стійкості підприємств різних видів діяльності, запропоновані О. Арєф'євою, М. Абрютіною, В. Василенко, Д. Гординською, О. Зайцевим, Л. Костирко, О. Корчагіною, О. Сергєєвою, Н. Шандовою вирішують широке коло завдань методичного характеру, але подальшого дослідження потребує питання формування та функціонування механізму забезпечення економічної стійкості торго-

вельних підприємств, що дозволяє здійснювати цей процес системно і з вищою ефективністю.

Метою роботи є обґрунтування структури та функціонування механізму забезпечення економічної стійкості торговельних підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Проведений аналіз підходів до забезпечення економічної стійкості [1; 2; 3; 4] показав, що основні зусилля у цьому процесі зосереджуються на формуванні взаємозв'язку між елементами внутрішнього середовища, підтриманні його взаємодії із зовнішнім середовищем, що дозволяло б максимально ефективно використовувати ресурси підприємства і забезпечувало внутрішньому середовищу можливість змінюватись орієнтуючись на стан зовнішнього середовища.

Процес забезпечення економічної стійкості підприємства залишається недостатньо обґрунтованим як конкретний механізм, з чітко виділеними складовими, системою причинно-наслідкових зв'язків між ними, встановленим порядком функціонування.

Враховуючи, що значенням категорії «механізм» є «внутрішня будова, система чого-небудь» [5, с. 665] та сутність економічної стійкості, під механізмом забезпечення економічної стійкості підприємства доцільно розуміти систему взаємодії складових внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства у процесі розробки і реалізації комплексу заходів та засобів для забезпечення і підтримки на оптимальному рівні здатності підприємства функціонувати і розвиватися у несприятливих умовах господарювання.

Механізм забезпечення економічної стійкості включає взаємопов'язані складові впливу на економічну стійкість підприємства та комплекс управлінських дій, які здійснюються відносно цих складових для досягнення головної мети – забезпечення економічної стійкості торговельного підприємства (рис. 1).

Для функціонування запропонованого механізму управлінські дії повинні здійснюватися у такій послідовності:

- встановлення головної мети забезпечення економічної стійкості торговельних підприємств, якою є досягнення оптимального стану внутрішнього середовища для їх функціонування та розвитку у несприятливих умовах діяльності;

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної стійкості торговельних підприємств

- визначення основних складових впливу на економічну стійкість торговельного підприємства, до яких належать товарна пропозиція, потенціал та зовнішнє середовище діяльності підприємства;
- встановлення переліку вимог до товарної пропозиції, потенціалу та зовнішнього середовища господарювання як складових впливу на економічну стійкість підприємства для її забезпечення;
- діагностика потенціалу підприємства, аналіз стану товарної пропозиції за встановленими вимогами та чинників ринку для визначення причин відхилень фактичного рівня економічної стійкості від оптимального;
- прогнозування економічної стійкості із врахуванням змін зовнішнього середовища та наслідків цього для підприємства;
- розробка організаційно-економічних заходів для забезпечення оптимального рівня економічної стійкості торговельних підприємств, на

основі результатів діагностики та прогнозування змін складових цього процесу та їх реалізація.

Функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної стійкості торговельного підприємства у конкурентних мінливих умовах ринкової економіки доцільно здійснювати на основі самоорганізації.

Під самоорганізацією підприємства як економічної системи розуміють властивість самостійно здійснювати процеси функціонування і розвитку, використовуючи притаманну системам здатність упорядковувати складові внутрішнього середовища і регулювати матеріально-інформаційні потоки обміну із зовнішнім середовищем [6, с. 15, 22]. До основних процесів самоорганізації, які сприяють забезпеченню економічної стійкості доцільно віднести: самовпорядкування, самозабезпечення, самовідтворення, самовідновлення, самоуправління [7, с. 13-21], саморегулювання, самовдосконалення [6, с. 22].

Вказані процеси ґрунтуються на законах самоорганізації, серед яких ключовими для забезпечення економічної стійкості торговельних підприємств є закон збереження енергії, закон адекватності реакції системи на виклики зовнішнього середовища та закон максимальної віддачі триєдиних системоутворюючих основ.

Згідно закону збереження енергії система не може витратити енергії більше тієї кількості, якою вона володіє і залучає із зовнішнього середовища [8, с. 19].

Закон адекватності реакції системи на виклики зовнішнього середовища передбачає наявність гіпотетичного оптимуму адекватності реакції системи на зміни зовнішнього середовища за якістю та своєчасністю, тобто правильністю і швидкістю [8, с. 20].

Відповідно до закону максимальної віддачі триєдиних системоутворюючих основ, система функціонуватиме найбільш ефективно тоді, коли ці основи (матеріальна, інформаційна, синергетична) будуть взаємозбалансованими та відповідатимуть цілям функціонування системи [8, с. 21].

На основі законів самоорганізації, взаємозв'язку і взаємозалежності зовнішнього середовища, потенціалу та товарної пропозиції торговельного підприємства формується ряд умов, дотримання яких забезпечує утримання такої частки ринку, яка дозволяє відшкодовувати витрати та

отримувати прибуток через відповідність рівня гнучкості потенціалу рівню мінливості чинників зовнішнього середовища.

Кінцевою метою організаційно-економічного механізму забезпечення економічної стійкості торговельних підприємств є розробка та успішна реалізація комплексу заходів, які ґрунтуються на результатах діагностики та прогнозування економічної стійкості із врахуванням досягнутих параметрів потенціалу, стратегії торговельного підприємства та темпів росту ринку його діяльності.

За характером організаційно-економічні заходи щодо забезпечення економічної стійкості пропонується поділяти на традиційні та прогресивні. Традиційні заходи доцільно використовувати у тому випадку, коли підприємство працює на ринках із невисоким рівнем конкуренції та темпом росту споживчого попиту. Прогресивні заходи забезпечення економічної стійкості торговельних підприємств необхідні для реалізації стратегії стабілізації або зростання на ринках із високим темпом росту споживчого попиту та рівнем конкуренції. Такі заходи потребують значних капіталовкладень, оскільки ґрунтуються на впровадженні інновацій.

Завданням традиційних та прогресивних заходів забезпечення економічної стійкості є зниження ризиків появи негативного впливу чинників зовнішнього середовища на діяльність підприємства та мінімізація наслідків такого впливу шляхом досягнення достатнього рівня оптимальності, гнучкості, збалансованості, відтворюваності потенціалу загалом та окремо кожної складової, зокрема техніко-технологічного, фінансового, кадрового, інноваційного потенціалу.

Від кількісного та якісного стану кожної складової потенціалу залежить рівень економічної стійкості торговельного підприємства, що проявляється у процесах операційної діяльності під час взаємодії зовнішнього і внутрішнього середовища. Саме тому для розробки організаційно-економічних заходів забезпечення економічної стійкості запропоновано використання процесного підходу (рис. 2).

Операційну діяльність торговельного підприємства традиційно поділяють на процес закупівлі, доставки, зберігання і продажу [9, с. 118]. Протягом кожного процесу підприємство взаємодіє із різними чинниками зовнішнього середовища, і наслідки цієї взаємодії для одного процесу впливають на результативність наступних процесів.

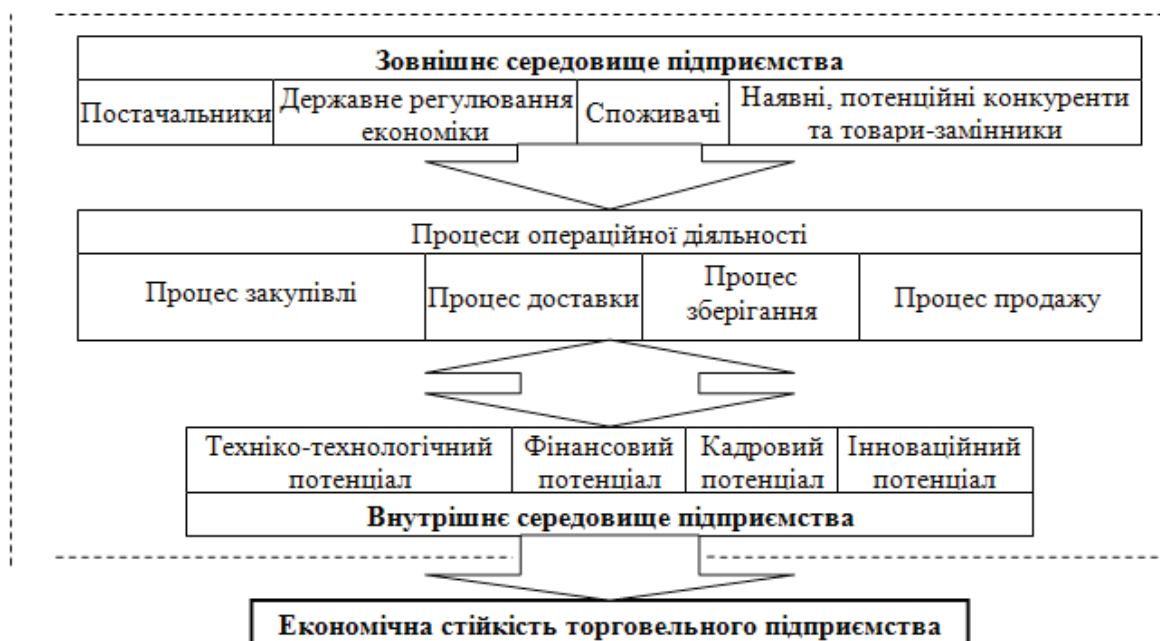

Рис. 2. Модель взаємодії складових впливу на економічну стійкість торговельного підприємства на основі процесного підходу

Тому заходи щодо забезпечення економічної стійкості торговельного підприємства доцільно розробляти для кожного процесу операційної діяльності (таблиця 1).

Таблиця 1 Заходи забезпечення економічної стійкості торговельних підприємств

Процеси операційної діяльності	Традиційні та прогресивні заходи забезпечення економічної стійкості
Закупівля	- співпраця з кількома вітчизняними національними та регіональними постачальниками; - врахування запобіжних заходів у контракті на постачання.
Доставка та зберігання	- створення власних складів роздрібно торгівлі або розподільчих центрів; - створення страхових товарних запасів у складах магазинів; - впровадження системи постачання «stock-on-line»; - регулювання структури оборотних коштів.
Продаж	- гнучка цінова та асортиментна політика; - гарантійне обслуговування; - впровадження інновацій у процес обслуговування (використання цілодобового режиму роботи, виробництво торговельною мережею товарів під власною торговою маркою (private label), створення торговельними підприємствами центрів обслуговування викликів (call-центри), оснащення магазинних візків безпроводним міні-комп'ютером із сенсорною голосовою навігацією (voice&touch screen scanner), використання POS-терміналів, електронних цінників (ESL - Electronic Shelf Labeling), «візуального мерчандайзингу», автоматизованих інформаційних систем управління).

Запропонований розподіл традиційних та прогресивних організаційно-економічних заходів для забезпечення економічної стійкості за

операційними процесами є досить умовним, оскільки окремі заходи доповнюють один одного і загалом призначені для зниження ризику порушення безперервності забезпечення підприємства товарами із належними характеристиками протягом усіх процесів операційної діяльності, що сприятиме підвищенню кількості та лояльності покупців.

Висновки. Ефективне забезпечення економічної стійкості торговельного підприємства потребує формування та використання відповідного механізму, який дозволяє комплексно враховувати взаємозв'язок та взаємовплив усіх складових цього процесу. Функціонування механізму здійснюється на основі самоорганізації внутрішнього середовища підприємства, що дозволяє повніше використовувати його потенціал та зменшити залежність від зовнішнього середовища господарювання через виконання низки умов, які ґрунтуються на законах самоорганізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакунов О. О. Управління економічною стійкістю торговельного підприємства: концептуальний підхід / О. О. Бакунов, О. В. Сергєєва // Вісник ДонНУЕТ. – 2009. – № 3. – С. 129–137.
2. Зайцев О. Н. Экономическая устойчивость предприятия / О. Н. Зайцев // Экономическое возрождение России. – 2006. – № 4. – С. 67–70.
3. Корчагина Е. В. Стратегическое управление социально-экономической устойчивостью предприятия / Е. В. Корчагина // Проблемы современной экономики. – 2009. – № 1. – С. 150–155.
4. Василенко В. А. Менеджмент устойчивого развития предприятий: монографія / В. А. Василенко. – К. : Центр учебной литературы, 2005. – 648 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел] – К. : ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.
6. Мельник Л. Г. Научные основы самоорганизации экономических систем. Часть 2 / Л. Г. Мельник // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 4. – С. 15–23.
7. Мельник Л. Г. Научные основы самоорганизации экономических систем. Часть 1 / Л. Г. Мельник // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3. – С. 12–26.
8. Мельник Л. Г. Основы саморазвития систем / Л. Г. Мельник // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 16–22.
9. Краснокутська Н. С. Процесний підхід до формування потенціалу торговельних підприємств / Н. С. Краснокутська // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Серія: Економічні науки. – 2009. – № 4. – С. 117–125.